ISSN 2522-9303 (Print)
ISSN 2522-9478 (Online)

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

ECONOMY OF UKRAINE

2023
3
(736)

Головний редактор:
В.М. ГЕЄЦЬ (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України)

Заступник головного редактора:
І.В. КОРНІЄНКО

Редакційна колегія:
О.І. Амоша (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України), *О.Г. Білорус* (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України), *І.К. Бистряков* (д-р екон. наук, проф.), *І.М. Бобух* (д-р екон. наук), *О.О. Борзенко* (д-р екон. наук, проф.), *О.М. Бородіна* (д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України), *В.П. Вишневський* (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України), *Б.М. Данилишин* (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України), *Т.І. Єфименко* (д-р екон. наук, проф., акад. НАН України), *М.І. Звєряков* (д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України), *В.В. Зимовець* (д-р екон. наук), *Т.А. Заяць* (д-р екон. наук, проф.), *А.І. Ігнатюк* (д-р екон. наук, проф.), *Ю.В. Кіндзерський* (д-р екон. наук), *Гж.В. Колодко* (проф., Польща), *С.О. Кораблін* (д-р екон. наук, чл.-кор. НАН України), *В.С. Кравців* (д-р екон. наук, проф.), *В.П. Кудряшов* (д-р екон. наук, проф.), *Ю.О. Лупенко* (д-р екон. наук, проф., акад. НААН України), *А.А. Мазаракі* (д-р екон. наук, проф., акад. НАПН України), *І.Г. Манцуров* (д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України), *Г. Мінасян* (д-р екон. наук, проф., Болгарія), *Л.В. Молдаван* (д-р екон. наук, проф.), *О.І. Никифорук* (д-р екон. наук), *Є.Г. Панченко* (д-р екон. наук, проф.), *В. Папава* (д-р екон. наук, проф., акад. НАН Грузії), *В.Р. Сіденко* (д-р екон. наук, чл.-кор. НАН України), *М.І. Скрипниченко* (д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України), *В.М. Тарасевич* (д-р екон. наук, проф.), *В.А. Устименко* (д-р юрид. наук, проф., чл.-кор. НАН України, чл.-кор. НАПрН України), *М.А. Хвесик* (д-р екон. наук, проф., акад. НААН України), *Хаунг Сяоюн* (проф., Китай), *С.С. Шумська* (д-р екон. наук)

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 23636-13476 ПР від 20 грудня 2018 р.

Editor-in-Chief:
Valeriy HEYETS (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine)

Deputy Editor-in-Chief:
Iryna KORNIIENKO

Editorial Board:
O. Amosha (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine), *O. Bilorus* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine), *I. Bystryakov* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *I. Bobukh* (Dr. Sci. (Econ.)), *O. Borzenko* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *O. Borodina* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *V. Vyshnevskyi* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine), *B. Danylyshyn* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine), *T. Iefymenko* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Ukraine), *M. Zveryakov* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *V. Zymovets* (Dr. Sci. (Econ.)), *T. Zaiats* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *A. Ignatyuk* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *Yu. Kindzerskyi* (Dr. Sci. (Econ.)), *G. Kolodko* (Prof., Poland), *S. Korablin* (Dr. Sci. (Econ.), Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *V. Kravtsiv* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *V. Kudryashov* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *Yu. Lupenko* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAAS of Ukraine), *A. Mazaraki* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine), *I. Mantsurov* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *G. Minassian* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Bulgaria), *L. Moldavan* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *O. Nykyforuk* (Dr. Sci. (Econ.)), *Ye. Panchenko* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *V. Papava* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAS of Georgia), *V. Sidenko* (Dr. Sci. (Econ.), Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *M. Skrypnychenko* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Corresp. Member of the NAS of Ukraine), *V. Tarasevych* (Dr. Sci. (Econ.), Prof.), *V. Ustymenko* (Doctor of Jurid. Sci., Prof., Corresp. Member of the NAS of Ukraine, Corresp. Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine), *M. Khvesyk* (Dr. Sci. (Econ.), Prof., Acad. of the NAAS of Ukraine), *Huang Xiaoyong* (Prof., Beijing), *S. Shumska* (Dr. Sci. (Econ.))

Registration certificate: Seria KB № 23636-13476 ПР of December 20, 2018

Журнал входить до Переліку наукових фахових видань України з економічних наук (Наказ МОН України від 02.07.2020 р. № 886, спеціальності: 051, 071, 072, 073, 281, 292)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ»

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ
ЗАСНОВАНИЙ
У ВЕРЕСНІ 1958 р.
КИЇВ

2023 3 (736)

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІКА ПІД ЧАС ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ І В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

ЗВЄРЯКОВ М.І. Концепція соціального ринкового господарства в повоєнному відновленні України 3

ГОРДЕЙ О.Д., РЯБОКІНЬ М.В., КОТУХ Є.В., НОВИЦЬКА О.В., КОЗІЙ Н.С. Управління фінансовими ресурсами об'єднаних територіальних громад в умовах адаптивних змін законодавства під час воєнного стану 24

КУДРЯШОВ В.П. Фінансове забезпечення публічних витрат у період війни ... 37

ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

ZAPOTICHNA R. Green trend in international banking business: opportunities for Ukraine 58

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ВЕКЛИЧ О.О. Концептуальна модель платежів за екосистемні блага: науковий пошук нових інструментів екологічної компенсації у повоєнний період 73

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Досвід розвитку Республіки Корея і його користь для України. Лекція Посла Республіки Корея в Україні пана Кім Хьонг Те в ДУ «Економіка та прогнозування НАН України» 2 березня 2023 р. 91

ПАМ'ЯТАЄМО

Віддаючи шану знаному вченому-економісту 100

Редакційна політика та етика 101

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
INSTITUTE FOR ECONOMICS
AND FORECASTING OF THE NAS OF UKRAINE

ECONOMY OF UKRAINE

SCIENTIFIC JOURNAL
PUBLISHED MONTHLY
FOUNDED
IN SEPTEMBER 1958
KYIV

2023 3 (736)

CONTENTS

UKRAINIAN ECONOMY DURING MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND IN POST-WAR RECONSTRUCTION

ZVERYAKOV Mykhailo. Concept of social market economy in the post-war recovery of Ukraine 3

HORDEI Oksana, RIABOKIN Maryna, KOTUKH Yevgen, NOVYTSKA Olena, KOZII Nataliia. Management of financial resources of united territorial communities under the conditions of adaptive changes in legislation during martial law 24

KUDRYASHOV Vasyl. Financial provision for public expenditures during the war ... 37

FINANCE. TAXES. CREDIT

ZAPOTICHNA Roksolana. Green trend in international banking business: opportunities for Ukraine 58

ECONOMIC PROBLEMS OF NATURE MANAGEMENT

VEKLYCH Oksana. A conceptual model of payments for ecosystem benefits: a scientific search for new tools of environmental compensation in the post-war period ... 73

SCIENTIFIC LIFE

Development experience of the Republic of Korea and its benefit for Ukraine. Lecture by the Ambassador of the Republic of Korea to Ukraine Mr. Kim Hyung-tae at the Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine, March 2, 2023 91

IN MEMORIAM

Paying homage to a noted economic scientist 100

Editorial policy and ethics 101

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2023

https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.024
УДК 369.041; 332.142
JEL: H20, H47, H72, I22

О.Д. ГОРДЕЙ, д-р екон. наук, проф., професор кафедри публічних фінансів
e-mail: ohordei@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6938-0548
М.В. РЯБОКІНЬ, канд. екон. наук, доц.,
декан факультету фінансів та цифрових технологій
e-mail: marina.riabokin@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6724-9498
Є.В. КОТУХ, д-р наук з державного управління, канд. тех. наук,
доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем
e-mail: yevgenkotukh@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4997-620X
О.В. НОВИЦЬКА, канд. екон. наук, доцент кафедри публічних фінансів
e-mail: elena.novickaja@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6451-7808
Н.С. КОЗІЙ, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри фінансових ринків і технологій,
заступник декана факультету фінансів та цифрових технологій
e-mail: Globa.nataliya2103@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-8230-2974
Державний податковий університет
вул. Університетська, 31, 08205, Ірпінь, Київська область, Україна

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ АДАПТИВНИХ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто основні умови функціонування об'єднаних територіальних громад у воєнний період. Вивчено сукупність нормативно-правових документів, які регулюють бюджетний процес ОТГ. Виявлено основні зміни, що відбулися під час розподілу фінансових ресурсів у 2022 р. Описано можливості ОТГ у перерозподілі фінансових

Цитування: Гордей О.Д., Рябокінь М.В., Котух Є.В., Новицька О.В., Козій Н.С. Управління фінансовими ресурсами об'єднаних територіальних громад в умовах адаптивних змін законодавства під час воєнного стану. *Економіка України.* 2023. № 3. С. 24—36. https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.03.024

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

ресурсів на пріоритетні для громад напрями під час війни. Виокремлено шляхи вдосконалення процесу управління фінансовими ресурсами ОТГ у воєнний період.

Ключові слова: *фінансові ресурси; об'єднані територіальні громади; освітня субвенція; соціальні послуги.*

Управління фінансовими ресурсами об'єднаних територіальних громад (ОТГ) полягає в розмежуванні платежів до бюджетів, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами або між загальними і спеціальними фондами бюджетів усіх рівнів згідно з нормативами, визначеними Бюджетним кодексом України і Законами України «Про Державний бюджет України» на поточний рік. В умовах автоматизації бюджетного процесу управління фінансовими ресурсами ОТГ відбувається щодня за допомогою спеціального програмного забезпечення (наприклад, використання інформаційно-програмного комплексу (ІПК) «Місцевий бюджет»). Процес управління фінансовими ресурсами розпочинається з визначення їх обсягів, необхідних для фінансового забезпечення всіх функцій ОТГ і потреб громадян. Акумулюють потреби головні розпорядники коштів, тобто визначаються потреби розпорядників коштів нижчого у фінансуванні рівня. Далі відбуваються затвердження й подальше касове виконання бюджетів (фінансове забезпечення) фінансовими управліннями головних розпорядників коштів.

Збройна агресія РФ проти України зумовила значні втрати місцевих органів самоврядування [1], що вимагає швидкої адаптації нормативно-правової бази для повноцінного функціонування громад. Під час дії воєнного стану пріоритетність потреб громад змінюється і з'являється необхідність у коригуванні напрямів фінансування затверджених бюджетів.

Отже, **мета статті** — проаналізувати вдосконалення за допомогою адаптивних змін нормативно-правової бази процесу управління фінансовими ресурсами ОТГ в умовах воєнного стану.

Для забезпечення фінансування функцій і потреб громад органів місцевого самоврядування на місцевому рівні формується такий документ, як «Розпорядження про виділення коштів». Відповідно до помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, місцеві фінансові органи проводять розподіл коштів загального фонду місцевих бюджетів з урахуванням зареєстрованих фінансових зобов'язань (крім оплати праці, нарахувань на заробітну плату і виділення коштів для надання кредитів) і подають органам Державної казначейської служби України «Розпорядження про виділення коштів» загального фонду місцевих бюджетів [1] відповідно до Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів (додаток 17) на паперових і електронних носіях у роз-

[1] Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Наказ Міністерства фінансів України № 938 від 23.08.2012 р. П. 7.1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text

різі головних розпорядників. Розпорядження про виділення коштів загального фонду місцевих бюджетів затверджується головою місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) або, за його дорученням, одним з його заступників (керівником фінансового органу). В розпорядженні зазначаються особові рахунки головних розпорядників або, якщо головні розпорядники відповідного місцевого бюджету не мають мережі підвідомчих установ, їх реєстраційні рахунки [2].

Щоб сформувати «Розпорядження про виділення коштів» на місцевому рівні потрібно зібрати заявки. Нині на місцевому рівні на практиці використовують два види фінансування:

1) за заявками, коли за допомогою ІПК (зокрема, й ІПК «Місцевий бюджет») у електронному вигляді збираються заявки на фінансування від головних розпорядників коштів;

2) на основі зареєстрованих у казначействі фінансових зобов'язань за кількістю зареєстрованих залишків коштів на рахунках розпорядників коштів.

Також під час складання проєктів місцевих бюджетів слід керуватися наказами Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» [3], «Про затвердження типових форм бюджетних запитів» [4], «Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» [5], «Про затвердження Типової форми рішення про місцевий бюджет» [6] та іншими нормативно правовими актами. Водночас слід зазначити, що не пізніше, ніж через три робочих дні після подання відповідній місцевій раді проєкту рішення про місцевий бюджет, головні розпорядники коштів місцевих бюджетів розміщують бюджетні запити на своїх офіційних сайтах або оприлюднюють їх у будь-який інший спосіб.

Під час воєнного стану відбулися певні зміни в процесі фінансового забезпечення потреб громад. Як змінилася роль державного регулювання цих процесів [2]? Насамперед, передбачено підтримку роботи громад-

---

[2] Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Наказ Міністерства фінансів України № 938 від 23.08.2012 р. П. 7.1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text

[3] Про бюджетну класифікацію. Наказ Міністерства фінансів України № 11 від 14.01.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text

[4] Про затвердження типових форм бюджетних запитів формування місцевих бюджетів (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 30.09.2016 № 861). Наказ Міністерства фінансів України № 648 від 17.07.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-15#Text

[5] Про затвердження складових Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету. Наказ Міністерства фінансів України № 793 від 20.09.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0793201-17#Text

[6] Про затвердження Типової форми рішення про місцевий бюджет. Наказ Міністерства фінансів України № 668 від 03.08.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0793201-17#Text

ських організацій, оскільки спостерігається брак бюджетних ресурсів для забезпечення додаткових потреб ОТГ. Так, Бюджетним кодексом України визначено перелік видатків, що здійснюються з бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад (ст. 89), і видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів (ст. 91)[7]:

• з місцевих бюджетів може надаватися фінансова підтримка громадським об'єднанням на виконання програм (проєктів, заходів) відповідного адміністративно-територіального рівня і здійснюватися фінансування інших програм, пов'язаних з виконанням власних повноважень, які затверджені відповідною місцевою радою, згідно із законом;

• місцевими радами можуть прийматися комплексні місцеві програми сприяння розвитку громадського суспільства для створення умов з широкого залучення громадського сектору до ефективного вирішення завдань розвитку громади.

Не менш важливими у формуванні й використанні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування у воєнний період є громадські організації. Сьогодні велика кількість благодійних фондів, волонтерських організацій співпрацюють з органами місцевого самоврядування. Наприклад, без проведення тендерних закупівель у ОТГ неможливо за рахунок фінансових ресурсів місцевих бюджетів придбати об'єкти подвійного призначення (генератори, автомобілі та ін.), тому для вирішення нагальних потреб багато місцевих територіальних громад співпрацюють з різними благодійними фондами, громадськими організаціями, завдяки яким у рамках затверджених програм отримують певну фінансову або матеріальну підтримку, оскільки громадські організації не підпадають під дію Закону України «Про державні закупівлі» та інші існуючі обмеження. Місцеві ради також ухвалюють комплексні місцеві програми сприяння розвитку громадянського суспільства. Для цього створюються умови для щорічного залучення суспільного сектору до ефективного вирішення завдань розвитку громади.

Визначення конкретних суспільних ініціатив відбувається на конкурсних засадах. Органам місцевого самоврядування рекомендовано застосовувати порядок, затверджений відповідною Постановою Кабінету Міністрів України, за якою фінансування має здійснюватися за рахунок коштів місцевих бюджетів[8]. Конкурсні пропозиції оцінюються за такими показниками:

• відповідність програми (проєкту, заходу) її (його) меті;

---

[7] Бюджетний кодекс України. Кодекс № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

[8] Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка. Постанова Кабінету Міністрів України № 1049 від 12.10.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2011-%D0%BF#Text

• реалістичність досягнення й значущість очікуваних результатів і результативних показників виконання (реалізації) програми (проєкту, заходу);

• очікувана ефективність використання бюджетних коштів (співвідношення кошторису витрат, необхідних для виконання (реалізації) програми (проєкту, заходу), і очікуваних результатів виконання (реалізації) програми (проєкту, заходу));

• рівень кадрового, матеріально-технічного і методичного забезпечення, необхідного для виконання (реалізації) програми (проєкту, заходу), досвід діяльності у відповідній сфері, результати моніторингу виконання (реалізації) програм (проєктів, заходів) у попередньому році (за наявності).

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України [9], одержувачі коштів мають відповідати критеріям про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, а саме:

• досвід роботи з відповідним профілем не менше двох років;

• наявність відповідної кваліфікації працівників;

• виробничі потенціали, показники виробничої діяльності;

• наявність бездефіцитного фінансового плану на поточний рік;

• незбиткова діяльність одержувача за останні сім років;

• відсутність простроченої заборгованості;

• співвідношення вартості робіт, послуг і якості застосування договірних умов.

Під час воєнного стану на територіях ОТГ функціонують пункти незламності на базі бюджетних установ (у відділеннях поліції, кожній сільській раді, відділах освіти тощо). Ст. 91 Бюджетного кодексу [10] передбачає, що видатки місцевих бюджетів, які можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, можуть виділятися на фінансування заходів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, техногенного і природного характеру в межах установлених законом повноважень. Отже, у разі необхідності саме з цих джерел мають фінансуватися заходи з оснащення пунктів обігріву і здійснення їх обслуговування. Ці заходи повинні бути включені до місцевої програми цивільного захисту населення, яка має бути затверджена і передбачати в межах її виконання фінансові ресурси на придбання генератора і паливно-мастильних матеріалів, купівлю й облаштування намету, а також створення матеріального резерву (тобто мінімум 1 % видатків слід залишати в резервному фонді).

---

[9] Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ (Редакція від 31.01.2023, підстава — 219-2011-п). Постанова Кабінету Міністрів України № 228 від 28.02.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text

[10] Бюджетний кодекс України. Кодекс № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

Згідно з «Тимчасовим порядком виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану» [11], фактичне використання резервного фонду під час воєнного стану давало можливість швидкого й оперативного реагування на потреби, які виникають під час воєнного стану, однак обмежувало напрями витрачання фінансових ресурсів. З огляду на це, 6 січня 2023 р. Кабінет Міністрів України скасував його і відновив дію Порядку використання коштів резервного фонду бюджету [12], що дозволяє фінансувати заходи з ліквідації наслідків і запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального характеру та інші непередбачувані дії. Але при цьому відновлено відповідальність за дотримання правил використання ресурсів.

Важливою дохідною частиною місцевих бюджетів є надходження від акцизного податку з вироблених в Україні й ввезених на її територію підакцизних товарів, а саме пального. При вірному плануванні в ОТГ є додатковий ресурс для подальшого фінансування видаткової частини бюджетів. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо актуалізації та удосконалення деяких положень» [13], за яким, серед іншого, було внесено зміни, що стосуються акцизу з пального. Так, було уточнено ст. 64 Бюджетного кодексу України [14], яка визначає склад доходів загального фонду бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад у частині акцизного податку з пального. Пп. 16-1 і 16-2 об'єднано в п. 16-1 з визначенням, що 13,44 % акцизного податку з виробленого в Україні й ввезеного на її митну територію пального зараховується в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України з урахуванням положень ч. 4 ст. 64 Бюджетного кодексу України. А ч. 4 цієї статті в трактуванні Закону говорить про те, що акцизний податок зараховується до загального фонду відповідних бюджетів місцевого самоврядування автоматично відповідно до часток. Частки визначаються раз на півроку як співвідношення обсягу реалізованого суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі пального на відповідній території за попереднє півріччя до загального обсягу такого реалізованого пального за попереднє півріччя в цілому по Україні. Державна податкова служба України визначатиме частки для зарахування цього акцизного податку до бю-

[11] Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 175 від 01.03.2022 р. (втратила чинність на підставі Постанови КМУ № 14 від 06.01.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2022-%D0%BF#Text

[12] Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету. Постанова Кабінету Міністрів України № 415 від 29.03.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2002-%D0%BF#Text

[13] Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо актуалізації та удосконалення деяких положень. Закон України № 2709-IX від 03.11.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-20#Text

[14] Бюджетний кодекс України. Кодекс № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

джетів органів місцевого самоврядування з урахуванням даних реєстраторів розрахункових операцій, оприлюднюватиме такі частки на своєму офіційному сайті й надаватиме їх органам Державного казначейства України не пізніше 15 січня і 15 липня. Органи Державного казначейства не пізніше останнього робочого дня січня і липня протягом відповідного півріччя здійснюватимуть щоденний розподіл цього акцизного податку між бюджетами місцевого самоврядування згідно з визначеними частками.

Зазначимо, що у 2023 р. зберігаються встановлені 13,44 % акцизного податку з пального як надходження до бюджетів територіальних громад [15]. Частка відповідних надходжень для кожної громади визначається Постановами Кабінету Міністрів України, остання з яких — «Про внесення змін до Порядку зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до загального фонду відповідних бюджетів місцевого самоврядування» [16]. ОТГ може використовувати її для прогнозування обсягу цього виду надходжень.

Важливі зміни діють з 23 березня 2022 р., зокрема, норми п. 52 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [17], згідно з яким під час дії воєнного стану допускається надання державної фінансової допомоги за рахунок місцевого бюджету, в тому числі й комунальним підприємствам. Так само в період воєнного стану і через рік після його закінчення програми фінансування комунальних підприємств не потребують узгодження з Антимонопольним комітетом України, оскільки будь-яка державна допомога в значенні Закону вважається допустимою. Таким чином, орган місцевого самоврядування може надати підприємству тимчасову фінансову підтримку для стабілізації фінансового стану, зокрема, і на виконання поточних зобов'язань перед постачальниками комунальних послуг.

Зміни розмірів видатків ОТГ на 2023 р. також стосуватимуться компенсації фізичним особам, які здійснюють догляд на непрофесійній основі згідно з відповідною Постановою Кабінету Міністрів України [18].

---

[15] Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та з ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування. Постанова Кабінету Міністрів України № 1427 від 23.12.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-2022-%D0%BF#Text

[16] Про внесення змін до Порядку зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до загального фонду відповідних бюджетів місцевого самоврядування. Постанова Кабінету Міністрів України № 1059 від 27.09.2022 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadku-zarakhuvannia-chastyny-aktsyznoho-podatku-z-vyroblenoho-v-ukraini-ta-vvezenoho-na-mytnu-terytoriiu-ukrainy-palnoho-i270922-1059

[17] Про державну допомогу суб'єктам господарювання. Закон України № 1555-VII від 01.07.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text

[18] Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі. Постанова Кабінету Міністрів України № 859 від 23.09.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2020-%D0%BF#Text

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про соціальні послуги» [19], розмір компенсації фізичним особам за догляд на непрофесійній основі обчислюється як різниця між прожитковим мінімумом на одну особу в розрахунку на місяць, установленим законом на 1 січня календарного року, в якому надаються соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі, й середньомісячним сукупним доходом фізичної особи, яка надає соціальні послуги, за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення із заявою про згоду надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі. Тому місцеві органи влади врахували, що прожитковий мінімум змінився з 2393 грн станом на 1 січня 2022 р. до 2589 грн станом на 1 січня 2023 р. [20] — при плануванні перераховувалися встановлені виплати з урахуванням збільшення показника прожиткового мінімуму.

Оскільки видатки на покриття цього виду соціальних виплат законодавство покладає на місцеві бюджети, а саме в пп. д) ст. 91 Бюджетного кодексу України [21] визначено, що з усіх місцевих бюджетів здійснюються видатки на компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги, то це потребує розроблення місцевої програми. Видатки проводитимуться за кодом програмної класифікації видатків «Надання соціальних гарантій фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги». Таким чином, плановий обсяг призначень для здійснення компенсаційних виплат розраховується за кількістю таких осіб, розміром прожиткового мінімуму, а фінансування вимагає формування місцевої програми.

Не менш важливими змінами й особливостями в процесі управління фінансовими ресурсами ОТГ в умовах воєнного стану є освітні субвенції. Головним розпорядником освітньої субвенції виступає Міністерство освіти і науки України. Отже, у 2023 р. ОТГ розраховують на фінансові ресурси, які мали бути закладені в місцеві бюджети й затверджені не пізніше 25 грудня 2022 р. Тому органи місцевого самоврядування запланували у своїх витратах той розмір субвенцій, які були доведені головним розпорядником коштів на основі прогнозних показників. Наприклад, важливою особливістю фінансового забезпечення ОТГ є зменшення фінансування всіх програм. Так, найбільшого скорочення

---

[19] Про соціальні послуги. Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

[20] Про Державний бюджет України на 2023 рік. Закон України № 2710-IX від 03.11.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text

[21] Бюджетний кодекс України. Кодекс № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

зазнала освітня субвенції і у 2022 р., і на 2023 р. У поточному році бюджет на освіту в цілому зменшено приблизно на 30 млрд грн [22].

Відповідно до внесених від 26 березня 2022 р. змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» [23], частину освітньої субвенції можна буде використати на облаштування укриттів. Частину ресурсів ОТГ також можна перерозподілити з виділених на купівлю й обслуговування шкільних автобусів. Моніторинг проведення освітнього процесу засвідчує, що близько 40 % учнів продовжують навчання в онлайн-режимі через відсутність належним чином облаштованих укриттів. Завдяки такому рішенню (навчанню онлайн) місцеве самоврядування заощаджує на фінансуванні шкільних автобусів (не треба підвозити дітей до школи).

Суперечність прийняття рішень щодо облаштування укриттів виходить з того, що головним розпорядником коштів, які мають витрачатися на дані цілі, визначено Міністерство розвитку громад та територій України. Щоб фінансові ресурси були виділені територіальній громаді, має бути проєктна технічна документація, укриття повинні відповідати затвердженим нормам, які діють сьогодні в Україні. Усе це регулюється відповідним наказом ДСНС і рекомендаціями МВС України.

Уряд 26 березня 2022 р. ухвалив зміни до «Порядку та умов надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» і до «Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» в частині використання залишків коштів за субвенціями, згідно з якими «залишки субвенції дозволяється спрямовувати на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця, зокрема на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили місце проживання/перебування, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану» [24]. Залишки освітньої субвенції у 2022 р. можна було використати на матеріально-технічні потреби закладів освіти, але тільки ті залишки, які були утворені на 1 січня 2021 р. Залишки 2022 р.

[22] Про розрахунок обсягу освітньої субвенції на 2023 рік. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/385-23 від 10.01.2023 р. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rozrahunok-obsyagu-osvitnoyi-subvenciyi-na-2023-rik

[23] Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Постанова Кабінету Міністрів України № 6 від 14.01.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-%D0%BF#Text

[24] Про внесення змін до порядків та умов, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6 і від 14 лютого 2017 р. № 88. Постанова Кабінету Міністрів України № 365 від 26.03.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2022-%D0%BF#Text

мали бути використані виключно на заробітну плату педагогічного персоналу. Залишки освітньої субвенції станом на 1 січня 2023 р. були вилучені до державного бюджету й направлені на фінансування окремих програм у межах реформи «Нова українська школа».

Під час воєнного стану витрати на оплату комунальних послуг, що надаються при розміщенні тимчасово переміщених осіб (ТПО), відшкодовуються закладам за рахунок коштів місцевих бюджетів. У ОТГ, де не ведеться активних бойових дій, розміщують тимчасово переміщених осіб, і в зимовий період кількість таких закладів збільшується через відсутність можливості їх опалення на звільнених територіях.

У разі необхідності залучення додаткового персоналу до обслуговування пунктів обігріву, враховуючи тимчасовий характер зазначених робіт, доцільно було б укладати цивільно-правові угоди для надання цих послуг у межах заходів місцевої програми цивільного захисту населення з урахуванням вимог законодавства про державні закупівлі.

Відповідно до «Порядку та умов надання компенсації центральним органам виконавчої влади та місцевим бюджетам на оплату комунальних послуг, що надаються під час розміщення в умовах воєнного стану тимчасово переміщених осіб» [25], компенсація надається у вигляді додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам для надання компенсації установам комунальної форми власності, закладам освіти державної форми власності, що передані на фінансування з місцевих бюджетів, установам спільної власності територіальних громад області, що перебувають в управлінні обласних рад. Додаткова дотація надається органами місцевого самоврядування закладам на покриття витрат, сплачених ними за комунальні послуги, спожиті в будівлях (приміщеннях), що перебувають на їх балансі, у яких в умовах воєнного стану на безоплатній основі розміщено тимчасово переміщених осіб. Відповідно до п. 24 цього Порядку [26], першочергово обсяги додаткової дотації направляються на фінансове забезпечення видатків на оплату комунальних послуг закладів, а в разі відсутності такої потреби — на інші видатки.

ВИСНОВКИ

В умовах воєнного стану ОТГ зазнали значних випробувань у процесі управління фінансовими ресурсами. З початку впровадження реформи децентралізації адаптацію ОТГ до нових зобов'язань, нових правил у перерозподілі фінансових ресурсів бюджетів, виявлення потенційних ресурсів,

[25] Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 261 від 11.03.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2022-%D0%BF#Text

[26] Там само.

які можна використати для подальшого розвитку, зумовлено й необхідністю додаткового захисту громадян від російської агресії. Тільки за рахунок програмно-цільового методу управління бюджетними коштами і запровадженої автоматизації (у тому числі інформаційно-програмного комплексу «Місцевий бюджет»), які передбачені на всіх стадіях бюджетного процесу в умовах воєнного стану, вдалося забезпечити необхідними ресурсами всі ОТГ України, а також налагодити безперервну фінансову підтримку відновлення громад, що постраждали внаслідок воєнної агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Геєць В.М. Про оцінку економічних втрат України внаслідок збройної агресії РФ. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 30 березня 2022 року. *Вісник НАН України*. 2022. № 5. С. 30—38. https://doi.org/10.15407/visn2022.05.030
2. Данилишин Б.М. Економічні трансформації у період воєнного стану: тактика еволюціонізму і модернізація. *Економіка України*. 2022. № 10. С. 3—14. https://doi.org/10.15407/econo myukr.2022.10.003

Надійшла 10.02.2023
Прорецензована 28.02.2023
Доопрацьована 06.03.2023
Підписана до друку 09.03.2023

REFERENCES

1. Heyets V.M. On the assessment of Ukraine's economic losses due to the armed aggression of the Russian Federation. Transcript of the report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, March 30, 2022. *Visnyk of the NAS of Ukraine,* 2022, No. 5, pp. 30-38. https://doi.org/10.15407/visn2022.05.030 [in Ukrainian].
2. Danylyshyn B. Economic transformations during martial law: the tactics of evolutionism and modernization. *Economy of Ukraine*, 2022, No. 10, pp. 3-14. https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.10.003 [in Ukrainian].

Received on February 10, 2023
Reviewed on February 28, 2023
Revised on March 6, 2023
Signed for printing on March 9, 2023

Oksana Hordei, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Professor of the Public Finance Department
State Tax University
31, Universytetska St., Irpin, Kyiv Oblast, 08205, Ukraine
Maryna Riabokin, PhD (Econ.), Associate Professor,
Dean of the Faculty of Finance and Digital Technologies
State Tax University
31, Universytetska St., Irpin, Kyiv Oblast, 08205, Ukraine
Yevgen Kotukh, Dr. Sci. (Public Administration),
PhD (Engineering),
Associate Professor of the Department of Computer
and Information Technologies and Systems
State Tax University
31, Universytetska St., Irpin, Kyiv Oblast, 08205, Ukraine
Olena Novytska, PhD (Econ.),
Associate Professor of the Public Finance Department
State Tax University
31, Universytetska St., Irpin, Kyiv Oblast, 08205, Ukraine
Nataliia Kozii, PhD (Econ.), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Financial Markets and Technologies,
Deputy Dean of the Faculty of Finance and Digital Technologies
State Tax University
31, Universytetska St., Irpin, Kyiv Oblast, 08205, Ukraine

MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER THE CONDITIONS OF ADAPTIVE CHANGES IN LEGISLATION DURING MARTIAL LAW

The decentralization reform created prerequisites for increasing the level of meeting the citizens' needs and satisfying their interests. In the pre-war period, the process of decentralization ended with a clear division of functional powers between state and local budgets. Medium-term budget planning is decisive to ensure the program-target method of managing financial resources. The improvement of budget planning, execution, and reporting was ensured by the automation, in particular, the use of information and program complex "Local Budget" by united territorial communities (UTC). However, the war led to the emergence of financial risks for UTC. After the beginning of the aggressor country's full-scale invasion, the redistribution of planned amounts of financial resources was necessary for the majority of Ukraine's territory, therefore, in 2022, the regulatory and legal framework was improved to ensure that the financial needs of communities are met during wartime.

The role of public and volunteer organizations and charitable foundations in solving communities' urgent problems is considered. First of all, the created conditions for the participation of civil society institutions in competitive bidding and grant programs to attract additional financial resources are analyzed. The rules for calculating local budgets' revenues from the excise tax are studied. The mechanism of allowing for the necessary amount of funds for the uninterrupted provision of social guarantees to individuals in need of external assistance is analyzed.

The sources of financing for the uninterrupted and full functioning of invincibility points and the possibilities of providing state financial assistance to communal enterprises that provide accommodation for temporarily displaced persons are studied. Much attention is paid to educational subvention. The main directions and rules for using the remainder of the educational subvention to finance the additional protection of UTC's members following the regulatory and statutory documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine are considered. Thus, the rapid changes in regulatory and legal documents that affect the UTC's financial resources management made it possible to create conditions for meeting the needs and satisfying the interests of communities during martial law.

Keywords: *financial resources; united territorial communities; educational subvention; social services.*